

INDICADORS DE LGTBFÒBIA

Hi ha una gran diversitat de situacions que cal atendre per detectar, corregir i eliminar qualsevol rastre de transfòbia, homofòbia, lesbofòbia i bifòbia (d'ara en avant LGTBFòbia) dels centres educatius i de l'entorn escolar.

Pot esdevenir que intuïm, entre el nostre alumnat, una persona amb identitat o expressió de gènere divergent i que els seus companys i companyes, al seu torn, ho intuïsquen també, i mostren, per mitjà d'accions o paraules, rebuig cap a la persona trans.

Una altra possibilitat és que siguem coneixedors de l'existència d'un cas d'identitat o expressió de gènere divergent entre el nostre alumnat, perquè la mateixa persona ho ha verbalitzat o perquè la seua família o qui n'exerceix la tutoria legal ens ho ha comunicat, i es detecten alhora actituds trànsfobes cap a aquesta persona.

Pot ocórrer que una part de l'alumnat insulte o assetge un altre company o companya perquè no compleix els estàndards de comportament de gènere que s'espera d'ell o d'ella, es tracte o no d'una persona trans, homosexual o bisexual. Aquest fet no obvia que la persona objecte de burles o assetjament també és una víctima per transfòbia, a la qual cal protegir, tot adoptant les mesures escaients.

O ens podem trobar amb altres situacions possibles, per a la detecció de les quals caldrà l'atenta mirada dels equips docents, les famílies i la resta de la comunitat educativa.

Per tal de facilitar la detecció i la prevenció de la LGTBFòbia, presentem ací una sèrie d'indicadors, extrets i adaptats de la guia [Abrazar la diversidad](#), editada per l'[Instituto de la Mujer y para la Igualdad de Oportunidades](#) (pàgines 50-62), que poden orientar l'actuació responsable dels docents i les docents:

1. Indicadors per a identificar el grau d'implicació del centre

Quins aspectes poden indicar que un centre educatiu afavoreix el respecte a la diversitat sexual, familiar i d'identitat de gènere?

- En el Projecte educatiu de centre s'assumeix la difusió de valors i hàbits de convivència democràtics i s'expliciten en la presentació del nou curs a famílies i alumnat.
- En el Programa educatiu de centre hi ha un apartat específic sobre atenció a la diversitat i de lluita contra l'homofòbia i la transfòbia (o LGTBFòbia), que comprén mesures per a la sensibilització, prevenció, detecció, rebuig explícit i eliminació de qualsevol discriminació i de tota manifestació de discriminació, exclusió, assetjament i violència verbal o física, ja siga per motius de gènere, racisme, discriminació ètnica o xenòfoba, religió, diversitat funcional o aspecte físic, homofòbia i transfòbia, dirigides a tota la comunitat educativa: personal docent i no docent, alumnat i famílies.
- Aquestes mesures es concreten en els Pla de convivència i igualtat, en el Pla d'atenció a la diversitat, en el Reglament de règim intern, en la Programació d'activitats extraescolars i complementàries i en el Pla d'acció tutorial.
- L'equip docent coneix el protocols d'actuació específics en els casos d'assetjament per homofòbia i transfòbia, i aquests són accessibles i efectius.
- Es fomenta la formació sobre diversitat sexual, familiar i de gènere a tota la comunitat educativa, al personal del centre, així com a l'alumnat i s'oferix informació a les famílies.
- Tot el personal docent i d'orientació sap com previndre i actuar davant de situacions

- d'assetjament escolar homofòbic o transfòbic.
- Se celebren efemèrides específiques com una setmana de la diversitat sexual i de gènere, com ara el dia internacional contra l'homofòbia i la transfòbia.
 - Hi ha docents, famílies o alumnat LGTBI que s'han fet visibles al centre.
 - Poden veure's en el centre persones del mateix sexe que expressen la seua afectivitat en públic (anar de la mà o fer-se una besada, per exemple).
 - No s'escolten paraules insultants referides a l'orientació sexual o identitat de gènere com a maricó, *bollera*, etc., ni tampoc no hi ha pintades homòfobes o transfòbiques en els banys o altres espais del centre.
 - No es coneixen casos d'estudiants o docents que hagen abandonat o canviat de centre educatiu per assetjament escolar per homofòbia o transfòbia.
 - Els cartells i imatges penjades en els corredors i les aules, així com els materials didàctics que s'utilitzen en el centre, mostren la diversitat ètnica, corporal, religiosa i la diversitat sexual i de gènere.
 - El personal docent i l'alumnat són capaços d'anomenar personatges LGTBI de distints àmbits de coneixement.
 - L'equip directiu, el claustre i el consell escolar fomenten la relació entre el centre i les persones expertes o organitzacions LGTBI: per exemple, celebren conjuntament activitats específiques (jornades, sessions de tutories, efemèrides).
 - Hi ha assignatures en el currículum amb continguts relacionats amb la prevenció de l'assetjament escolar per homofòbia i transfòbia.
 - Hi ha documentació i materials accessibles en el centre educatiu sobre temes de diversitat d'orientació sexual i d'identitat de gènere.

2. Indicadors d'assetjament escolar per LGTBfòbia entre l'alumnat

- En la interacció quotidiana entre l'alumnat s'observa que es referixen a la persona assetjada utilitzant malnoms relacionats amb el gènere o la sexualitat (maricó, *bollera*, etc.); els canten cançons; s'imita la seua forma de parlar, moure's o caminar; són objecte de burles, acudits, menyspreu, insults o vexacions; se'ls tracta hostilment o se'ls subjuga; se'ls deixa de costat en les activitats escolars i extraescolars i normalment estan sols; es relacionen només amb persones de l'altre sexe.
- Quan es fa esment a l'aula d'un personatge o referent homosexual, bisexual o transsexual es fan al·lusions a la persona assetjada.
- En el pati i en les classes de Educació Física, sol haver activitats o jocs que estan especialment segregades per sexes: observar les relacions entre l'alumnat en aquests espais pot resultar de gran ajuda per a detectar situacions d'assetjament vinculades a l'homofòbia i la transfòbia.
- Els banys i vestuaris són espais en què la divisió per sexes, l'absència de persones adultes i l'exposició corporal per part de l'alumnat davant dels seus iguals fan que siguin llocs potencialment perillosos per a qui no respon al gènere o les característiques de gènere atribuïts per la societat.
- Situacions quotidianes com utilitzar els espais comuns, compartir seients, eixir o entrar de classe o parlar en públic són viscudes com a conflictives i amb tensió per la persona afectada.
- S'observa una major introversió, tristesa, aflicció i/o una menor presència activa en la participació en les activitats quotidianes del centre.
- El seu rendiment escolar va disminuint gradualment. Presenta repetidament absències injustificades al centre educatiu.

Haurem de prestar especial atenció a les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) – xarxes socials, missatgeria instantània, vídeos, xats, correu electrònic, etc., ja que aquestes situacions es poden donar en espais virtuals i afectar la vida personal i escolar de la persona trans. Segons la [Guía de actuación contra el ciberacoso](#): amenaces, calúmnies i injúries, delictes contra la intimitat i actes contra la llibertat sexual són els comportaments més recurrents entre els relacionats amb el ciberassetjament. I, si bé aquest tipus d'assetjament no sol succeir en l'àmbit físic del centre educatiu, al tractar-se d'alumnat del centre, aquest té l'obligació d'actuar en la seua prevenció, detecció i eradicació.

Cal subratllar que la detecció d'aquest tipus d'assetjament pot ser difícil, ja que moltes vegades té lloc en plataformes inaccessibles per als equips directius, docents i famílies o representants legals. Per això, els centres educatius han d'involucrar tota la comunitat educativa, i especialment l'alumnat, en la formació, informació i sensibilització sobre l'ús responsable, respectuós i saludable de les TIC.

- **Indicadors específics per a detectar el ciberassetjament, que pot ser motivat també per LGTBfòbia:**

- Difusió de gravacions o fotografies en internet sense consentiment.
- Modificació d'una imatge o ús d'etiquetes ofensives.
- Enviament de missatges ofensius o expressions d'odi, rumors, insults, acudits despectius, burles o vexacions en xarxes socials, blogs, fòrums o xats.
- Suplantació d'identitat en mitjans digitals.
- Exclusió de persones concretes d'espais compartits per la resta de la classe (grups de WhatsApp, Tuenti, Facebook...).

- **Què pot observar la família o les persones adultes responsables per a detectar si el seu fill o filla és víctima d'assetjament escolar?**

- Negatives reiterades a assistir al centre educatiu.
- Canvis estètics i en la vestimenta amb què acudia normalment al centre.
- Torna a casa amb la roba estripada o amb el material escolar deteriorat o sostret.
- Presenta ferides, contusions o marques que no s'expliquen per l'activitat escolar normal.
- No té amistats amb qui passar el temps lliure fora del centre educatiu.
- S'observen somatitzacions reiterades: malestar a l'alçar-se, marejos, dolors de cap, molèsties o alteracions gastrointestinals, asfíxia o opressió en el pit, tremolors, palpitations, rigidesa, alteracions de la gana o del son.
- S'abandonen progressivament les aficions i es presenten reticències a participar en activitats d'oci i temps lliure.
- Mostra actituds agressives a casa.
- No s'atreveix a eixir sol o sola al carrer.
- S'observen autolesions, idees o intents de suïcidi.
- Falta de control emocional: plors incontrolats, respostes emocionals extremes.

- **Què pot observar la comunitat educativa per a detectar l'alumnat assetjador?**

- Utilitza expressions despectives al referir-se a l'homosexualitat, la bisexualitat o la transsexualitat. Exclou, insulta, amenaça o agredeix les persones que no segueixen les normes hegemòniques de gènere i sexualitat.
- Les expressions, conductes i emocions que no s'adeqüen a la sexualitat i el gènere normatius desperten la seua agressivitat verbal i física.
- Quan un alumne o alumna heterosexual intenta lligar amb una persona homosexual, a pesar

de conèixer o intuir la seua orientació sexual, pot tractar-se d'una acció constitutiva d'assetjament sexual.

- Aquelles situacions i activitats que divideixen l'alumnat per sexes o reafirmen la masculinitat o feminitat desperten especialment el seu interès i motivació.
- Es nega a incloure la persona afectada en el seu equip durant les activitats esmentades.
- Coacciona i fa xantatge a la resta de l'alumnat perquè no tinga amistat i relació amb la persona assetjada.
- Actitud desafiant cap al professorat que és LGTBI visible.
- Realitza accions intimidatòries cap al professorat que és LGTBI visible.

3. Indicadors per a detectar l'assetjament per LGTBfòbia del personal docent i no docent contra l'alumnat

- Exposar la persona assetjada a situacions d'indefensió davant de la resta de la classe, burlant-se'n, imitant, vexant o ridiculitzant l'alumnat.
- Censura expressions, conductes i emocions que no s'adeqüen a la sexualitat o gènere normatiu.
- Castiga o sanciona deliberadament i repetidament qui pateix les situacions d'assetjament perquè «s'ho ha buscat».
- Insta l'alumnat a comportar-se d'acord amb les normes de gènere: «parla com un home», «això és cosa de xiquetes», «les xiquetes no juguen al futbol», «els xiquets no ploren», etc.
- Realitza comentaris despectius sobre la sexualitat o el gènere d'aquelles persones o referents al·ludits en el contingut de la seua matèria, o de l'alumnat en les reunions de docents.
- Aprova de manera activa (per mitjà de somriures, gestos, etc.) o passiva (per mitjà del silenci) els insults o altres agressions homòfobes.
- No respecta el canvi de nom de l'alumnat trans i continua anomenant-lo pel nom que apareix en documents oficials.
- No permet que l'alumnat trans utilitze els banys i vestuaris adequats a la seua identitat de gènere.
- Realitza activitats segregades per sexe i/o no permet a l'alumnat transformar part del grup segons la seua identitat de gènere.
- Tot i tenir coneixement d'una situació d'assetjament per homofòbia o transfòbia, no actua i no comunica la situació a les autoritats del centre.

● Què pot indicar que l'alumnat té actituds homòfobes i transfòbes cap al personal docent o no docent?

- Es veuen pintades en les pissarres, corredors o banys de l'alumnat que al·ludeixen la sexualitat d'un professor o professora en concret.
- L'alumnat insulta cridant maricó, *bollera*, etc., al personal docent o no docent assetjat.
- S'imita i ridiculitza la seua forma de parlar o de moure's.
- L'alumnat pregunta repetidament per la seua situació sentimental i/o s'hi difonen rumors.
- L'alumnat al·ludeix despectivament a un o una docent per les seues conductes, expressions o emocions, tradicionalment assignades al sexe oposat.
- Quan s'esmenta a l'aula un personatge o referent homosexual, bisexual o trans es fan al·lusions despectives a la seua persona.
- Actitud desafiant cap al professorat que és LGTBI visible.
- Realitza accions intimidatòries cap al professorat que és LGTBI visible.

4. Indicadors específics per a detectar l'assetjament per LGTBfòbia dirigit al personal docent per part de la direcció del centre o de les autoritats educatives

- Se li pregunta repetidament per la seua situació sentimental i/o s'hi difonen rumors.
- S'hi al·ludeix despectivament per les seues conductes, expressions o emocions, tradicionalment assignades al sexe oposat.
- Pateix conductes discriminatòries en l'exercici dels seus drets laborals.
- S'infravaloren les seues capacitats o habilitats intel·lectuals.
- S'ignoren les seues aportacions o comentaris, o se l'exclou de la presa de decisions.
- Se li assignen tasques de responsabilitat inferior a la seua categoria professional o capacitats.
- Se li assignen tasques sense sentit o amb terminis impossibles de complir.
- Se li dificulta l'accés als mitjans necessaris per al bon desenvolupament del seu treball.
- No se'l té en compte per a l'exercici de llocs de responsabilitat.
- El o la docent o persona de serveis del centre es troba exposat a comentaris vexatoris per altres companys o companyes del centre.

5. Indicadors per a detectar l'assetjament per LGTBfòbia en la família

De vegades, l'assetjament per homofòbia i transfòbia pot donar-se també a l'interior de les famílies. Atés que l'alumnat passa una gran part del dia al centre educatiu, el personal docent i no docent, l'alumnat i els equips directius pot arribar a detectar aquests casos, atenent els supòsits següents:

- L'alumnat que pateix assetjament a casa pot mostrar resistències a tornar-hi quan acaba l'horari lectiu.
- En les reunions amb el personal docent, la família o els adults responsables refusen a parlar-ne, resten importància i/o justifiquen l'assetjament per homofòbia i transfòbia que puga patir l'alumnat.
- La família o els adults responsables descriuen negativament, ridiculitzen o menyspreen les expressions, conductes i emocions de la sexualitat i el gènere del seu fill/a.
- Tracten de forma desigual la persona que pateix l'assetjament que la resta de menors de la família.
- L'alumnat assetjat sol·licita al personal docent que les situacions d'assetjament per homofòbia i transfòbia no siguen comunicades als seus familiars o adults responsables en les reunions.
- L'alumnat assetjat a casa pot mostrar marques de violència física en el seu cos o manifestar dolors producte d'aquesta violència.
- S'observen canvis en les expressions, conductes i emocions relatives al gènere i la sexualitat en presència o absència de la família o els adults responsables.
- L'alumnat assetjat es nega a participar de les activitats relatives a la diversitat sexual després d'haver-ho fet amb normalitat altres vegades.